

המוקד לפליטים ולמהגרים ע"ר

עבודות בלב ים

עבודות בענף הדיג בישראל

יולי 2014

”כשהרשת הייתה במים יכולנו לנוח קצת,
אבל לא יכולנו לישון למעלה מהצי שעה ברציפות”

מתוך עדותו של סוג'יט, ימאי מסרי לנקה שהועסק בדיג בתנאי עבודות בישראל

מחקר וכתביבה: שירה אייל

המוקד לפליטים ולמהגרים היא עמותה א-מפלגתית וללא מטרת רווח אשר שמה לה למטרה להגן ולקדם את זכויות האדם של מהגרי עבודה ופליטים ולמנוע סחר בבני אדם בישראל. אנו מחויבים למיגור הניצול של מהגרים, להבטחת יחס מכבד והוגן כלפיהם ולגיבוש מדיניות ממשלתית שתבטיח זאת. אנו מבקשים לשמש שופר לאלו אשר קולם לא נשמע במרחב הציבורי ולבנות חברה ישראלית צודקת, שיוונית ודמוקרטית. העמותה פועלת באמצעות מתן מידע, ייעוץ וייצוג משפטי למהגרים; חינוך והסברה לציבור הישראלי; וכן חקיקה וקידום מדיניות ציבורית.

המוקד לפליטים ולמהגרים

רחוב נחלת בנימין 75, תל אביב-יפו 6515417

טלפון: 03-5602530

פקס: 03-5605175

דואר אלקטרוני: info@hotline.org

אתר: www.hotline.org

ראשי פרקים

4	תקציר ופתח דבר
6	1. הפרצה בחוק
7	2. העסקה בתנאי עבדות
10	3. מעורבות הגורמים המטפלים
10	א. מעורבות המשטרה
12	ב. מעורבות רשות האוכלוסין וההגירה
14	4. הליכים משפטיים ותוצאותיהם
16	5. הליכים שננקטו בעקבות חשיפת התופעה
17	סיכום
19	המלצות
21	תגובות
22	נספח - עדויותיהם של ארבעה מהניצולים

תקציר

דו"ח זה סוקר מספר מקרים של סחר בבני אדם בתחום ענף הדיג, שטופלו על ידי 'המוקד לפליטים ולמהגרים' בין השנים 2011-2013. בתקופה זו הוכנסו לישראל מהגרי עבודה לצורך עבודות דיג ונמל, מבלי להסדיר את עבודתם בארץ כחוק, ובהמשך הועסקו, לטענתם, בתנאי ניצול מחפירים, שכמוהם כתנאי עבודתם.¹ הכנסת העובדים התאפשרה בשל פרצה בחוק, המאפשרת כניסת זרים לארץ באמצעות פנקס ימאי. לימוד המקרים מגלה התנהלות לקויה ושרירותית של הגורמים המוסמכים בכל הקשור לחקירה, אכיפת נהלים וטיפול במקרים השונים, כמו גם מבוכה ואי בהירות בהתייחסות הרשויות לשאלת הקריטריונים על-פיהם ניתן לקבוע מיהם קורבנות עבודתם. הדו"ח אמנם מתייחס למקרים בודדים, אך מצביע על האפשרות שמדובר בתופעה רחבה יותר.

פתח דבר

בחדש פברואר 2011 פנו ל'מוקד לפליטים ולמהגרים' שלושה מהגרי עבודה שהועסקו על ידי חברת דיג ישראלית. העובדים תיארו מציאות קשה של העסקה בתנאים מחפירים, במשך רוב שעות היממה, בעבודה מפרכת, ללא ציוד הולם, ללא מנוחה, ללא תנאי מחיה מינימאליים וללא שכר. בהמשך הסתבר, שבמהלך השנים העסיקה החברה נשואת התלונות (להלן: "חברת הדיג")², בתנאים דומים, לפחות שבעה עשר עובדים נוספים. בהתנהלותה עקפה החברה את דרישת חוק עובדים זרים, המתנה העסקת מהגרי עבודה בישראל בהוצאת היתר העסקה ואשרת עבודה מתאימים. החברה הציגה את העובדים כימאים, אשר על פי החוק, כניסתם לארץ לא דורשת היתרים מסוג זה. בפועל, העסיקה החברה את העובדים בדיג ובעבודות נוספות, ללא הסדרת העסקתם מול הגורמים המוסמכים, דבר שחשף את העובדים ליחס נצלני ומשעבד מצד החברה המעסיקה, ושלל מהם בפועל את היכולת לזכות בהגנה נאותה ובתמיכה של הגופים הממונים על תעסוקת מהגרי עבודה.

¹ המקרים המתוארים בדו"ח מבוססים על תצהירי העובדים, שהוגשו במסגרת הליכים משפטיים שערך 'המוקד' בעניינם.

² שמה של החברה אינו מצוין בדו"ח כיון שההליכים המשפטיים נגדה, אשר יתוארו בהמשך הדו"ח, נסגרו בהיעדר הכרעה משפטית.

בין חודש פברואר 2011 לבין חודש מאי 2013, יצרו קשר עם 'המוקד' עשרים דייגים שהוכנסו לישראל באותו אופן, וסיפרו כי הועסקו על-ידי החברה בתנאים דומים מאוד לתנאים שתוארו לעיל. למרות שהפניות ל'מוקד' נעשו בזמנים שונים והפונים היו דוברי שפות שונות, עדויותיהם לגבי תנאי העסקתם היו כמעט זהות, ונבדלו בעיקר בגובה סכום דמי התיווך שנדרשו לשלם כדי שיתאפשר להם לעבוד בישראל.

על פי עדותם של הפונים, מהגרי עבודה נוספים שהובאו לישראל באותה השיטה, עמלו לצדם באותם תנאים קשים, אך גם לאחר שלחלקם נודעה האפשרות להגיש תלונה למוקד, נמנעו מלעשות זאת בשל חשש שהדבר יוביל לגירושם מישראל. מהודעת משרד הפנים עולה כי התופעה של הכנסת עובדים זרים לארץ תוך הצגתם כימאים, אינה מצטמצמת לאותה חברת דיג בלבד.³

בהמשך לתלונות שהתקבלו, ובעקבות פניית 'המוקד' לגורמים המוסמכים, בהם תוארו דברי העובדים אודות תנאי עבודתם והתבקשה בדיקה האם מדובר בהעסקה בתנאי עבדות, 13 מהפונים הועברו למקלט לקורבנות סחר בבני אדם ועבדות, ושהו שם בין מספר חודשים למספר שנים, בזמן שעניינם נבחן. שמונה מתוכם הוכרו כקורבנות עבדות, והוענקה להם שנת שיקום בהתאם ל"נוהל טיפול בנפגעי עבדות וסחר בבני אדם"⁴. חמישה פונים אחרים עזבו את הארץ מבחירתם, ארבעה גורשו, ועם ארבעה אבד הקשר מיד לאחר הפנייה, ולא ידוע מה עלה בגורלם.

ניתוח המקרים השונים מעלה שלוש סוגיות עיקריות, שיש להידרש אליהן:

1. הפרצה הקיימת ב"נוהל הטיפול בכניסת צוותי ים או אוויר", המאפשרת הכנסת עובדים לארץ, במסווה של ימאים, והעסקתם בתנאים קשים, תוך עקיפת הוראות חוק עובדים זרים.
2. אי הבהירות בהתייחסות הרשויות לשאלת הקריטריונים על-פיהם ניתן לקבוע מיהם קורבנות עבדות.
3. התנהלות לקויה של הגורמים המוסמכים בכל הקשור לחקירה, אכיפת נהלים וטיפול במקרים השונים.

³ עת"מ 12-05-6517, תגובה מקדמית מטעם המשיב, 23.5.2013, סעיף 32.
⁴ "נוהל טיפול בנפגעי עבדות וסחר בבני אדם", רשות האוכלוסין וההגירה, 6.3.0008 (15.6.2010).

1. הפרצה בחוק

"נוהל הטיפול בכניסת צוותי ים או אוויר"⁵, מכוחו הותרה כניסת העובדים לישראל, מאפשר קבלת היתר למעבר, או לשהות בת ימים ספורים בלבד בגבולות המדינה, לימאים שעבודתם בכלי שייט מחייבת מעבר בין"ל ועגינה זמנית בנמלי-ים. כניסתו של אדם לגבולות המדינה מכוח הנוהל מותנית בעיקר בהצגת דרכון ופנקס ימאי ומכתב התחייבות של חברת הספנות למעבר בנמל ים. דרישותיו המקלות של הנוהל יוצרות פרצה, המאפשרת לחברות דיג עברייניות להכניס לארץ מהגרי עבודה ללא בקרה, ולהימנע מהצורך להוציא היתר העסקה ואשרות עבודה, כנדרש בחוק. בכך מתאפשר לחברות אלו לפרוץ את מכסת ההיתרים הנוקשה המותרת בענף הדיג (על פי משרד החקלאות, למעסיקים בענף הדיג מאושר להעסיק עובד זר אחד, לכל היותר)⁶ בנוסף, עקב אכיפה לא מספקת של תנאי היתר המעבר, המגביל, כאמור, את משך שהות הנכנסים בגבולות המדינה, מתאפשר לחברות להעסיק את העובדים פרקי זמן ממושכים, מבלי להתגלות. זאת ועוד, העסקת העובדים הרחק מעיני הגורמים המפקחים, בתנאי בידוד, מאפשרת העסקה נצלנית, בתנאים מחפירים, כפי שהתגלה במקרים בהם עוסק דו"ח זה.

העובדים, אשר נכנסו לישראל בתום לב, לאחר ששילמו סכומי עתק עבור דמי תיווך, מאמינים כי הם עובדים על פי חוק, אך הכנסתם לישראל בהיתר מעבר המיועד לימאים, והעסקתם בישראל ללא רשיונות עבודה, הופכות אותם ל"עבריינים שלא מדעת". בכך הם נחשפים לסכנת גירוש מידי ונמנעת מהם האפשרות המעשית לתבוע את זכויותיהם.

משהתגלתה הפרצה, היה על המדינה לפעול לתיקון ולהבהרת הנוהל ולהגביר את פעולות הפיקוח, האכיפה והענישה. הימנעות המדינה מלנקוט באמצעים המתבקשים, במהלך תקופה ארוכה, הביאה לכך שמקרים דוגמת המקרים המתוארים בדו"ח זה חזרו ונשנו במשך שנים, וקיים חשש אמיתי שהם ממשיכים להתקיים גם כיום.

⁵ "נוהל הטיפול בכניסת צוותי ים או אוויר", משרד הפנים-מינהל אוכלוסין, 6.4.0002 (1.8.2005).

⁶ רשימת קדי הגידול להקצאת עובדים זרים לחקלאות לשנת 2010, משרד החקלאות, http://www.yerakot.org.il/uploadimages/reshimat_kodey_qidul.pdf

2. העסקה בתנאי עבדות

חוק איסור סחר בבני אדם אינו קובע קריטריונים ברורים ומפורטים להגדרת תנאי עבדות, ומסתפק בתיאור הכללי והמתומצת " ... שליטה ממשית בחייו של אדם או שלילת חירותו...".⁷ החוק נוסח באופן זה במכוון, על-מנת שניתן יהיה להתמודד עם מגוון רחב של תופעות ודפוסי ניצול. עם זאת, ב"נוהל טיפול בנפגעי עבדות וסחר בבני אדם" (להלן "נוהל טיפול בנפגעי עבדות") קיים תיאור מפורט של תנאים המאפיינים עבדות: "...עבודה במשך רוב שעות היממה, ניתוק ממוקדי תמיכה חיצוניים, עיכוב דרכונים, הפעלת תרמית, אלימות, כליאת שוא, שיעבוד חובות וכדומה".⁸ פירוט מאפייני תנאי עבדות ניתן למצוא גם בדו"חות של ארגונים בינלאומיים ובאמנות בינלאומיות. כך למשל, בדו"חות שערך ארגון העבודה הבינלאומי מפורטים מאפיינים נוספים, כגון: הגבלות על חופש התנועה, מניעת שכר, ואיום מפני פנייה לרשויות.⁹ בנוסף, קובע הארגון שניצול מצוקה כלכלית וחולשה מעמדית של העובד, תוך העסקה בתנאים לא הוגנים, יכול ללמד על עבודת כפייה.¹⁰

דו"חות אחרים מצביעים, באופן ממוקד, על העסקה בתנאי עבדות בענף הדיג. דו"ח ה- UNODC (הארגון המרכזי באו"ם לנושאי סמים ופשיעה), מצביע על פרצות בפיקוח על ענף הדיג ומתריע מפני שכוחות עבירות סחר בבני אדם ודפוסים נפוצים של ניצול בענף זה.¹¹ דו"ח נוסף שפרסם ארגון העבודה הבינלאומי באותו נושא, מפרט את הקשיים באיתור קורבנות עבדות בענף הדיג: המצאות הקורבנות בים מנתקת אותם ומותירה אותם בתפיסה תודעתית שאין להם למי לפנות; היות העובדים גברים, הנוטים שלא לתפוס עצמם כקורבנות,

⁷ סעיף 375א(ג) לחוק העונשין תשל"ז-1977

⁸ סעיף א.2. לנוהל

⁹ Human Trafficking and Forced Labour Exploitation Guidance for Legislation and Law Enforcement, ILO: International Labour Organization (2005), available at: http://www.ilo.org/sapfl/Informationresources/ILOPublications/WCMS_081999/lang--en/index.htm

¹⁰ Forced Labour and Human Trafficking – Casebook of Court Decisions, ILO: International Labour Organization (2009), available at: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_106143.pdf עמ' 97

¹¹ Transnational Organized Crime in the Fishing Industry, UNODC: United Nations office on Drugs and Crime (2010), available at: http://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Issue_Paper_-_TOC_in_the_Fishing_Industry.pdf

וכן זרות העובדים במקום העסקתם.¹² שני הדו"חות מתארים תנאי העסקה טיפוסיים של קורבנות עבדות בענף הדיג: שעות עבודה ארוכות במיוחד, היעדר חופשות, מניעת שינה, תשלום זעום, עבודה מרובת פציעות וכוויות, עבודה במזג אוויר קשה, היעדר ביגוד מתאים, תנאי לינה ותברואה ירודים, מחסור בשירותים ומחסור במזון ובתרופות, חוסר יכולת לעזוב את הסירה וכיו"ב.

"נוהל טיפול בנפגעי עבדות" מתייחס גם לאפיונם של אנשים שעלולים להיקלע להעסקה בתנאי עבדות: "...תופעת העבדות ... נפוצה בעיקר בקרב האוכלוסיות הכי חלשות המגיעות מארצות מצוקה לארצות אחרות כדי למלא צרכים שונים... פגיעותם של הקורבנות ממדינות אחרות גדולה במיוחד לאור זרותם בארץ היעד. אין הם מכירים את השפה והתרבות המקומית, דבר שמרתיע אותם ממימוש זכויותיהם".¹³ בדו"ח מחלקת ייעוץ וחקיקה של משרד המשפטים מוסברת פגיעותם הגדולה של מהגרי עבודה ביתר פירוט: "ככלל עובדים זרים נאלצים לשלם סכומים גבוהים עבור הזכות להגיע לישראל, בעודם במדינות מוצאם. גובה החוב הרובץ עליהם, מביא לכך שמטרתם העיקרית היא לעבוד כדי לשלם את חובותיהם. באקלים כזה, הם נוטים להשלים עם תנאים לא נוחים כדי להמשיך ולעבוד. תחומי החקלאות והסיעוד הם חשופים במיוחד לתופעות כאלה, וזאת מאחר שמדובר בתחומים שבהם העובדים מבודדים יחסית - בחקלאות בחוות מרוחקות ובסיעוד בתוך כתלי בית פרטי".¹⁵

עדויות העובדים, המתוארות בדו"ח זה, תואמות לחלק ניכר מהמאפיינים שתוארו לעיל. העובדים הגיעו לישראל ממדינות מצוקה, לאחר שחויבו לשלם דמי תיווך בסך אלפי דולרים. בחלק מהמקרים דרכוניהם נלקחו מהם עם הגעתם לארץ. רק מעטים מהם ידעו לדבר שפה אחרת פרט לשפת אמם. עדויותיהם אודות תנאי העסקתם תאמו למאפיינים הידועים כמאפייני העסקה בתנאי עבדות. לדברי העובדים, הם לא זכו לימי חופש ולא ליום מנוחה שבועי. הם נדרשו לעבוד

12 Caught at Sea – Forced Labour and Trafficking in Fisheries, ILO: International Labour Organization (2013), available at: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_214472.pdf

13 סעיף א.1. לנוהל

14 סעיף א.3. לנוהל

15 רחל גרשוני, דו"ח מחלקת ייעוץ וחקיקה של משרד המשפטים, "תמונה בהיעף מבט על פעילות הממשלה למען המאבק בסחר בבני אדם" (מאי 2010) ניתן לצפייה בכתובת:

<http://www.justice.gov.il/NR/rdonlyres/300F1E68-97BA-4B68-9E61-FF382942F9CC/20910/traffickingklalitaksirmay2010.doc>, עמ' 4.

מסביב לשעון, יום ולילה, ונאלצו להסתפק בתנומות קצרות בין משימה למשימה. נאסר עליהם לרדת מן הספינה למעט מקרים בהם הדבר נדרש לצורך עבודתם. הם לא צוידו בבגדי עבודה ובכפפות, וכתוצאה מכך, סבלו מפציעות, מרטיבות ומקור. בספינות לא היו מקלחות מסודרות ובאחת מהספינות אף לא היה חדר שירותים. בחלק מהמקרים לא סופק לעובדים מזון כלל, ובמקרים אחרים כמות המזון שניתנה להם הייתה מועטה, והספיקה לארוחה אחת ביום, לכל היותר. במקרים מסויימים לא קיבלו העובדים שכר, ובמקרים אחרים קיבלו שכר זעום אשר שולם באופן לא סדיר. עובדים שקבלו בפני המעסיק על תנאי העסקתם, אוימו שיגורשו מהארץ לאלתר.¹⁶

¹⁶ ראו: עדויות העובדים בנספח לדו"ח זה עמודים 22-27

3. מעורבות הגורמים המטפלים

"נוהל טיפול בנפגעי עבדות" גובש במטרה להסדיר את מעמדו של קורבן סחר לעבדות ולעבודת כפיה בעת שהותו בישראל לצרכי חקירה, מתן עדות ושיקום. הסמכות לבחון האם מתקיימים הקריטריונים למתן מעמד לקורבן נתונה לרשות האוכלוסין וההגירה, והחלטתה צריכה להתמך ב"אישור ממשטרת ישראל או מידע תומך מהתמ"ת או גורם מוסמך אחר, או ראיות מהימנות אחרות כי מדובר בקורבן לפי נוהל זה".¹⁷

א. מעורבות המשטרה

"נוהל טיפול בנפגעי עבדות" מסמיך את המשטרה, במקרים בהם קיים חשש להעסקה בתנאי עבדות, לקבוע האם קיימת ראשית ראייה לקיומה של עבירה כזו. במידה שכך, על פי הנוהל, מועבר הנחשד כקורבן למקלט וניתנת לו אשרה זמנית, המאפשרת שהייה ועבודה בישראל, למשך שלושה חודשים. במידת הצורך, ניתן להאריך אשרה זו. בהמשך, על המשטרה למצות את חקירת המקרה, ובמידה שנמצאת תשתית ראייתית להיותו של אותו אדם קורבן עבירה לפי הרף הפלילי, מגישה המשטרה כתב אישום פלילי נגד מבצע העבירה.

למעט ארבעה אזרחים הודים שהקשר עמם אבד מיד לאחר פנייתם, כל המקרים שנודעו ל"מוקד" הובאו לידיעת המשטרה. בשמונה מתיקי העובדים שבחנה המשטרה, נמצאה ראשית ראייה להיותם קורבנות עבירה, ועקב כך הועברו למקלט. בהמשך, סגרה המשטרה את תיק החקירה מבלי שהכירה בהם כקורבנות.

בשבעה תיקים אחרים שבחנה, לא מצאה המשטרה ראשית ראייה, למרות שמדובר במקרים בהם תנאי ההעסקה זהים במהותם לאלו שתיארו הקורבנות שהמשטרה מצאה ראשית ראייה בעניינם. במקרים אלו, חקירת המשטרה נמשכה ימים ספורים בלבד, ונערכה על ידי כוח משטרת מצומצם.

דו"ח ארגון העבודה הבינלאומי מתייחס לאופן המיוחד בו יש לערוך חקירה במקרים הנחשדים כמקרי עבדות.¹⁸ הדו"ח מצביע על הקשיים והמורכבות בזיהוי

¹⁷ סעיף ב.1. לנוהל

¹⁸ ראו: הערת שוליים מס' 9

הקורבנות, ומדגיש את הצורך בהכשרה מיוחדת של חוקרי המשטרה על מנת שיוכלו להתמודד ביעילות עם קשיים מובנים אלו. בין היתר מתייחס הדו"ח לצורך להתחשב במאפייניהם של הקורבנות: תרבותם, מגדרם ומצבם הנפשי; באופי עבודתם; בתפיסתם הסובייקטיבית את עבודתם; בתנאי העסקתם האובייקטיביים, ובמכלול הנסיבות. אולם נראה כי בפרק הזמן הקצר שהוקדש לחקירה, לא התבצעו הליכים משמעותיים המתייחסים למאפיינים הייחודיים שיש למקרים מסוג זה.

במקרה הראשון שנחשף, למשל, נמנעה המשטרה מלגבות עדויות חשובות של עובדת סיעוד מאשדוד, שהייתה ראשונה לשמוע את תלונות העובדים, ואת עדותה של נציגת המוקד שטיפלה בעניינם. המשטרה אמנם החליטה לחלץ את העובדים מנמל אשדוד ולהעבירם למקלט, אך בתשובתה לפניית 'המוקד' הודיעה שלא נמצאה ראשית ראיה בעניינם.¹⁹ בהדעתה נמנעה המשטרה מלהתייחס למכלול התלונות שהוצגו בפניה, וקבעה כי תנאי העסקתם של העובדים היוו "מגבלה אובייקטיבית הקשורה למהות העבודה", וכי זמן עבודתם היה קצר. יש לציין כי גם לאחר שקבעה המשטרה כאמור, העובדים נותרו במקלט תקופה ממושכת.

במקרה האחרון שנחשף, גביית העדויות מהעובדים נערכה במתקן כליאה בנתב"ג, זמן רב לאחר שהעובדים הפסיקו את עבודתם. עניינם הוכרע מיד לאחר מכן. בתשובתה לפניית המוקד, המשטרה כלל לא הסבירה מה היו הסיבות לכך שבמקרה זה לא נמצאה ראשית ראיה, ומה ההבדל בין מקרה זה למקרים האחרים.²⁰ יצוין שבמקרה זה, בניגוד למקרים הקודמים, לא הועברו העובדים למקלט.

אחד המקרים שהפנה 'המוקד' למשטרה לא זכה להיחקר כלל. בעקבות פניית 'המוקד' בעניינו של עובד סרי לנקי שמעסיקו איים לגרשו מהארץ, חולץ העובד על ידי המשטרה והועבר למקלט, אך יומיים לאחר מכן נלקח משם על ידי צוות שוטרים, מבלי שהדבר תואם עם צוות המקלט. בירור שערך 'המוקד' גילה, שהעובד הוחזר לידי המעסיק. נימוק המשטרה למהלך היה, שהדבר נעשה היות

¹⁹ ראו: מכתב לינדה ג'רבי, ק' חקירות יחידת סער במשטרת ישראל, לסיגל רוזן, רכזת מדיניות ציבורית, "תלונת עובדים מסרילנקה" (3.3.2011)

²⁰ ראו: מכתב מיכל אלמוג, ק' תיאום יחידות סער-להב במשטרת ישראל, לאמי סער, רכזת קשרי ממשל וסחר בבני אדם, "דייגים תאילנדים - חשד לסחר בבני אדם" (3.6.2013)

שהעובד היה "שוהה בלתי חוקי", ולפי נהלי משרד הפנים. העובד נלקח לנמל התעופה על ידי מעסיקו ויצא מן הארץ.

בסיכומו של דבר, סגרה המשטרה את כלל תיקי החקירה במקרים שהופנו אליה, בטענה שנסיבות ההעסקה אינן מבססות עבירה פלילית.

ג. מעורבות רשות האוכלוסין וההגירה

הנוהל קובע כי למשטרה ישנה סמכות לתת חוות דעת במקרים בהם יש חשד להעסקה בתנאי עבדות, אולם רשות האוכלוסין וההגירה, היא הגורם המוסמך לקבוע בדבר. ככזו, על הרשות מוטלת החובה להפעיל שיקול דעת עצמאי, ולבחון ממצאים נוספים שיכולים ללמד על היותו של אדם קורבן עבדות. למרות זאת, בחרה הרשות לאמץ את כל החלטות המשטרה ככתבן וכלשונן, על אף הרירותיות והסתירות הפנימיות הגלומות בהן. לא ברור אלו קריטריונים (אם בכלל) עמדו לנגד עיניהם של אנשי הרשות בעת שמיאנו להכיר בעובדים כנפגעי עבדות.

הרשות דחתה את כלל בקשות העובדים להסדרת מעמדם כקורבנות עבדות; פרט למקרה יחיד, שבו בעקבות בקשה שהגיש האגף לסיוע משפטי במשרד המשפטים, נעתרה הרשות להכיר בעובדים כקורבנות עבירה ולהעניק להם שנת שיקום. במקרה אחד, נימקה הרשות את החלטתה בפרק הזמן הקצר בו הועסקו העובדים במקרה ספיציפי זה, ובכך שלטענתה, העסקתם נעשתה שלא בכפייה.²¹ במקרה אחר, מאידך, החלטת הרשות לדחות את הבקשות ניתנה ללא כל הנמקה.²² רק בתגובת משרד הפנים לעתירה שהגיש 'המוקד', נימקה הרשות, בדיעבד, את החלטתה לדחות את בקשות העובדים להסדרת מעמדם כקורבנות עבירה. הנימוק היה שטענות העובדים נוגעות ל"אופי העבודה על ספינת דיג, שהיא מטבעה קשה".²³ אמירת הרשות כמוה כאמירה, שעבודה על ספינת דיג מטבעה היא עבודה בתנאי עבדות. מדובר בנימוק שטחי ומקומם, שמעיד על אי הפנמה, או התעלמות, מהנחיות "נוהל טיפול בנפגעי עבדות" ומדו"חות

²¹ ראו: מכתב מיכל יוספוף, ממונת ביקורת גבולות ומעברים, לסיגל רוזן, רכזת מדיניות ציבורית, "בקשה דחופה לאשרת עבודה עבור שלושה עובדים מסרילנקה" (24.8.2011)

²² ראו: מכתב מיכל יוספוף, ממונת ביקורת גבולות ומעברים, לנמרוד אביגאל, עו"ד 'המוקד', (24.8.2011)

²³ עת"מ 13-06-25390-13 Manooon Thongsri ואח' נגד משרד הפנים ואח', כתב תגובה ותגובה לבקשה לצו ביניים, 25.6.2013, סעיף 26

בינלאומיים בנושא. בכל מקרה, נימוק זה מעיד על כך שהטיפול בקורבנות עבדות בישראל נמצא בסדר עדיפות נמוך ביותר אצל רשות האוכלוסין וההגירה. בשום מקום, בנוהל או בדו"חות השונים, לא קיימת החרגה של תחום עבודה מסוים שאליו לכאורה לא מתייחסות ההנחיות. ברור שהחרגה מסוג זה, שנטלה לעצמה רשות האוכלוסין וההגירה לעשות, מפקירה את כלל העובדים בתחום הדיג להעסקה בתנאים מחפירים, ומזמינה את המעסיקים להמשיך לשעבד ולנצל את עובדיהם ללא כל הגבלה.

כלל המקרים הועברו למשרד הכלכלה, לבחינת תנאי העסקת העובדים בתחום משפט העבודה.

העובדה שקיימת התאמה כמעט מוחלטת בין המאפיינים המתארים תנאי עבדות כמשתקף בנוהל ובדו"חות הבינלאומיים השונים לבין התנאים הקשים אותם תיארו העובדים שטופלו על ידי 'המוקד', לא הביאה את הגורמים המוסמכים לערוך בחינה ראוייה של טענות העובדים. תגובת הגורמים הייתה שרירותית, ובמרבית המקרים ביטאה התנכרות לניצול ולעושק מהם סבלו העובדים, והעדפה להתמקד בהפרה של חוק עובדים זרים. התייחסות זו אפשרה לגלגל את המשך הטיפול מכתפי המשטרה ורשות האוכלוסין וההגירה לפתחו של משרד הכלכלה, ובמקביל להתייחס לעובדים כאל פורעי חוק, שדינם להיות מגורשים מהארץ. קיים חשש מובנה לענייניות קביעותיה של הרשות בנושא, בשל ניגוד עניינים, הנובע מהיותה הגורם המופקד על גירוש "שוהים שלא כדין" בישראל.

התנהלות המשטרה ורשות האוכלוסין וההגירה משקפת מבוכה ואי בהירות בכל הקשור לקריטריונים להכרה בקורבנות עבדות מחד, ועל טיפול שטחי ובלתי הולם מאידך. נוצר הרושם, שהגורמים המטפלים, לא הפנימו את הנחיות הנוהל ואת רוחו, כמו גם את המוסכמות הבינלאומיות בכל הקשור לקריטריונים שעל פיהם ניתן לקבוע מיהם נפגעי עבדות.

4. הליכים משפטיים ותוצאותיהם

'המוקד' הגיש שלוש עתירות נגד משרד הפנים, בהן התבקשו סעדים שונים הנוגעים לעובדים שפנו ל'מוקד' בתלונה על תנאי העסקתם.

העתירה הראשונה הייתה בעניינם של שלושה עובדים מסרי-לנקה, אשר פנייתם בינואר 2011 הביאה לחשיפת התופעה.²⁴ לעתירתם צורפה עתירתו של עובד סרי-לנקה נוסף, שפנה ל'מוקד' בחודש דצמבר 2011. העתירה דרשה להסדיר את מעמדם באשרת ישיבה ועבודה, בהתאם לנהלים המקובלים להעסקת מהגרי עבודה בישראל, וכן, לקבוע הנחיות מנהליות שימנעו הכנסת עובדים לישראל, שלא בכפוף לדרישות חוק עובדים זרים. בפסק הדין קבע בית המשפט שלא ניתן להסדיר את מעמדם בישראל בהתאם לחוק עובדים זרים, משום שכניסתם לארץ לא הוסדרה בהתאם לחוק זה. כמו כן, קבע בית המשפט כי העתירה היא עתירה פרטנית וכי הסוגיה של תיקון הנהלים הנה סוגיה עקרונית שעל הדיון בעניינה להיערך במחוזות אחרים, ולכן העתירה נדחתה. בעניינם של העובדים הוגשה תביעת נזיקין נגד חברת הדיג, אשר נסתיימה בהסדר פשרה.

העתירה השנייה הייתה בעניינם של שישה עובדים פיליפינים שפנו ל'מוקד' בפברואר 2012 ושל שניים נוספים, אזרחי הודו וסרי-לנקה, שנמצאו על הספינה יחד איתם בעת חילוצם בידי המשטרה.²⁵ כל השמונה הועברו למקלט. חקירת המשטרה העלתה כי נמצאת ראשית ראייה להיותם קורבנות עבדות, אך רשות האוכלוסין וההגירה נמנעה מלספק להם רישיון זמני לשהייה ולעבודה בישראל, בניגוד ל"נוהל טיפול בנפגעי עבדות", המורה לעשות כן. לאחר מספר פניות בנושא, של צוות המקלט בו שוכנו העובדים ושל 'המוקד', אשר לא הביאו לשינוי, הגיש 'המוקד' עתירה בה נדרש לנפק להם את הרישיונות לאלתר. כחודש לאחר-מכן, הודיעה הרשות כי החליטה לנפק לקורבנות את הרישיונות המבוקשים, ובעקבות זאת נמחקה העתירה. האגף לסיוע משפטי במשרד המשפטים, אשר טיפל בהסדרת מעמדם של העובדים כקורבנות עבדות, העניק להם גם ייצוג משפטי בתביעת נזיקין נגד החברה, אשר עודנה מתנהלת.

²⁴ עת"מ 29311-11-11, 29275-11-11, 29352-11-11, 6135-01-12, Anthony Jayantha Fernando ואח' נגד משרד הפנים.

²⁵ עת"מ 16187-06-12, Joshy George ואח' נגד משרד הפנים ואח'.

העתירה השלישית הוגשה בעניינם של שלושה עובדים תאילנדים, שנעצרו במהלך פשיטת שלטונות המכס על הספינה בה עבדו, לאחר שבספינה התגלה מטען של סיגריות שנחשד כמוברח.²⁶ שלטונות המכס לא ייחסו לעובדים אשמה בעניין ההברחה, והסיבה היחידה למעצרו הייתה להבטיח את האפשרות לגבות מהם עדות בהליך הפלילי שהוגש נגד מעסיקתם, חברת הדיג. דבר מעצרו נודע ל'מוקד' בחדש מאי 2013, בעקבות פנייה של שגרירות תאילנד, וזאת רק בתום תקופת מעצר בת שלושה חודשים וחצי. 'המוקד' פנה מספר פעמים לרשויות המוסמכות בדרישה לשחרר את העובדים, אך הפניות נדחו. בעקבות זאת, מסר 'המוקד' הודעה לבית-המשפט, במסגרת עתירה שהתנהלה בין חברת הדיג לבין משרד הפנים, בה דרש את שחרורם לאלתר. בעקבות אותה הודעה שוחררו לבסוף העובדים ושוכנו במלון במימון המדינה, שם שהו עד שסיימו לתת את עדותם. במקביל, הגיש המוקד בקשה להכיר בשלושה כקורבנות עבדות ולאפשר להם תקופת שיקום בארץ, אך רשות האוכלוסין וההגירה דחתה את הבקשה. המוקד הגיש עתירה בנושא, אך העתירה לא זכתה להתברר, משום שהעובדים, שקצה נפשם בתלאות שחוו בישראל, בחרו לשוב לארצם. בעניינם של העובדים הוגשה תביעת נזיקין נגד רשות האוכלוסין וההגירה ונגד חברת הדיג, וההליכים המשפטיים נמשכים בהעדרם.

²⁶ עת"מ 13-06-25390-06 Manooon Thongsri ואח' נגד משרד הפנים ואח'.

5. הליכים שננקטו בעקבות חשיפת התופעה

כאמור, כל המקרים הנסקרים בדו"ח זה הועברו לחקירת משרד הכלכלה. עד כה, מוצתה חקירת מקרה אחד בלבד, ובעקבות חקירה זו הגיש המשרד כתב אישום נגד חברת הדיג, בגין הפרת דיני עבודה והעסקת עובדים ללא היתר, ובהתאם, הוטלו על החברה קנסות מנהליים.²⁷ חקירת שאר המקרים עדיין מתנהלת.²⁸

בחודש אפריל 2012, הודיעה רשות האוכלוסין וההגירה לחברת הדיג כי "לאור חשדות חמורים שהגיעו לידי רשות האוכלוסין וההגירה בנוגע להתנהלות בלתי תקינה של מרשתך... בעניין הבאתם ואופן העסקתם של ימאים זרים לישראל, הוחלט כי כל בקשה חדשה של מרשתך להכנסת ימאים זרים תועבר לבדיקה במטה הרשות קודם קבלת החלטה בעניינה". החלטה זו לא מנעה מהחברה להמשיך ולהכניס עובדים חדשים ולהעסיקם באופן דומה לאופן בו הכניסה לארץ והעסיקה עובדים בטרם התקבלה החלטה זו. החברה הגישה עתירה נגד ההחלטה, אך לא ידועות תוצאות הליך זה.

נכון להיום, לא ידוע אם חברת הדיג ממשיכה להכניס עובדים לישראל באופן זה, אך כאמור, על פי הודעת המדינה, קיימות חברות נוספות שפעלו באופן דומה לאופן בו פעלה החברה, ואין דרך לעמוד על מלוא היקף התופעה, ללא עריכת בדיקה ממוקדת ונרחבת בנושא.

לאורך השנים המדינה הצהירה בהזדמנויות שונות שהיא עושה מאמצים לסגור את הפרצה ולהבהיר את הנוהל, אך בפועל הנוהל נשאר כשהיה.²⁹ 30 31

²⁷ ראו: מכתב איריס מעודה, עו"ד משרד הכלכלה, לאסנת ליפשיץ, עו"ד 'המוקד' (17.5.2012)

²⁸ ראו: מכתב ריקי יחזקאל, מנהלת תחום אכיפה זרים במשרד הכלכלה, לאמי סער, רכזת קשרי ממשל וסחר בבני אדם במוקד לפליטים ולמהגרים, "בקשת מידע על קרבנות סחר בענף הדייג" (18.6.2014)
²⁹ לראית שלינגר, "ספינת העבדים", מעריב, 12.8.2011,

<http://index.justice.gov.il/Units/Trafficking/MainDocs/%D7%A2%D7%91%D7%93%D7%99%D7%9D.pdf>

או <http://www.nrg.co.il/online/1/ART2/269/160.html>

³⁰ שמעון כהן, "מגיעים מסרי לנקה כימאים והופכים עבדים", ערוץ 7, 21.2.2012, <http://www.inn.co.il/News/News.aspx/233871>

³¹ פרוטוקול ישיבה מס' 34 של ועדת המשנה למאבק בסחר בנשים, הכנסת ה-18 (20.2.2012), עמ' 7, 27, 28.

סיכום

מהמתואר בדו"ח זה מצטיירת מציאות, שבה טיפול הגורמים המוסמכים בכלל ההיבטים הנוגעים למצבים של העסקה בתנאי עבודת לוקה בחסר. הדו"ח מתמקד אמנם בהעסקה בענף הדיג, אך המציאות שהוא משקף יוצרת חשש שקיימים מקרים רבים נוספים שלא התגלו, גם בענפי עבודה נוספים. האפשרות הנוחה להכניס לארץ עובדים במסווה של ימאים, בשילוב עם היעדר פעולות פיקוח ואכיפה ויחס מתנכר לעובדים, יוצרים מציאות המהווה כר פורה להתפשטות נגע העבדות בישראל.

מציאות דומה הייתה בישראל בתחום הסחר בנשים למטרות זנות עד לפני שנים ספורות. המדינה התעלמה מתופעת הסחר במשך שנים, התנערה מאחריותה לפעול למיגורה, ואף התייחסה לקורבנות התופעה כאל עברייניות שיש לגרשן מישראל בשל היותן "שוהות שלא כדין". עד שנת 2012, הוגדרה ישראל בדו"חות השנתיים של מחלקת המדינה האמריקאית על סחר בבני אדם, כמדינה שאינה עומדת בסטנדרטים המינימאליים למיגור תופעת הסחר בבני-אדם.³² בעקבות דו"חות אלו, תוך שיתוף פעולה פורה ונדיר עם ארגוני זכויות האדם בישראל, החלה המדינה לנקוט בפעולות חקיקה ואכיפה על מנת למגר את תופעת הסחר בנשים למטרות זנות. הצעדים שנקטה המדינה נשאו פרי, ובשנתיים האחרונות דורגה ישראל בדירוג הראשון בהתמודדות עם תופעה מסוג זה. יחד עם זאת, נראה שבכל הקשור לתחום הסחר למטרות עבודה, הטיפול עדיין לוקה בחסר. ואכן, מדו"חות מחלקת המדינה משנים 2012-2013, עולה שתופעת ניצול מהגרי עבודה המגיעים לישראל עדיין קיימת, ומציינים פעולות שצריכה המדינה לנקוט על מנת לטפל בתופעה.³³ ³⁴

החוק והנהלים שקבעה המדינה בנושא סחר בבני אדם, נועדו להגן על כלל קורבנות הסחר בישראל, ובימים אלו ניתנות לגורמים השונים ברשויות הכשרות מיוחדות לזיהוי ולטיפול בקורבנות סחר למטרות עבודת. יש לברך על המאמצים

³²כלל דו"חות מחלקת המדינה האמריקאית למאבק בסחר בבני-אדם ניתנים לצפייה בכתובת: <http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/>

³³דו"ח מחלקת המדינה האמריקאית למאבק בסחר בבני-אדם לשנת 2012 ניתן לצפייה בכתובת: www.state.gov/g/tip/rls/tiprpt/2012

³⁴דו"ח מחלקת המדינה האמריקאית למאבק בסחר בבני-אדם לשנת 2013 ניתן לצפייה בכתובת: <http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/2013/index.htm>

שהשקיעה המדינה בנושא ועל השינויים המשמעותיים להם הובילו מאמצים אלה, ולהמשיך ולחתור למיגור תופעת הסחר בישראל. יש לזכור, כי בניגוד לתופעת הסחר למטרות זנות, מימדי תופעת הסחר למטרות עבודה אינם ידועים, בשל חוסר בפעולות ממוקדות לחשיפת מקרים מסוג זה ולמניעתם. פעולות האיתור והאכיפה שננקטו בתחום הסחר למטרות זנות, כמו גם מיפוי התופעה, מהווים דוגמא להתמודדות ראויה לשבח עם תופעת הסחר בישראל. התייחסות רצינית זו צריכה להינקט גם בתחום הסחר למטרות עבודה, דווקא משום שהיקף תופעה זו בישראל כנראה קטן יותר וקל יותר להתמודדות. תשומת לב מיוחדת יש לתת לענף הדיג, עקב תנאי הבידוד המובנים הקיימים בענף זה ולנוכח הפרצה בחוק והכשלים באכיפתו, שתוארו לעיל.

המלצות

"פרוטוקול האו"ם למניעת מיגור והענשת הסחר בבני אדם", אשר אושרר על ידי מדינת ישראל, מחייב את המדינות החתומות עליו לפעול בשלושה מישורים: אכיפת חוקים נגד סחר בבני אדם, הגנה על קורבנות הסחר ונקיטת אמצעים למניעת הסחר.³⁵ עם זאת, נראה שבכל המקרים המתוארים בדו"ח, נמנעה המדינה מלמלא את חובותיה ולנקוט את הצעדים הנדרשים בפרוטוקול. על מנת למנוע הישנות מקרים דומים בעתיד, על המדינה לנקוט צעדים בכל אחד משלושת המישורים:

1. אכיפת חוקים נגד סחר בבני אדם:

- יש להימנע מהחרגת ענף הדיג וליישם את הקריטריונים להכרה בקורבנות עבדות בענף תעסוקה זה כמו בכל ענף אחר.
- יש להעניק למתלוננים אודות העסקה בתנאי עבדות טיפול מידי, בהתאם ל"נוהל טיפול בנפגעי עבדות".
- יש להגביר את מדעות הגורמים המטפלים ברשויות לנהלי המדינה ולמשפט הבינלאומי בנושא, ולערוך שיתופי פעולה בינלאומיים למאבק בסחר בענף הדיג.

2. הגנה על קורבנות סחר בבני אדם:

- במקרים בהם מתלונן מעלה טענות שיכולות ללמד על העסקה בתנאי עבדות, יש לערוך חקירה ראשונית באופן מידי, ולבחון את העברתו למקלט עד השלמת החקירה בעניינו, על מנת למנוע המשך התעללות או גירוש בידי המעסיק.
- חקירת מקרים הנחשדים כמקרי עבדות צריכה להיערך על ידי גורמים מקצועיים ומוכשרים לנושא, ולשלב בה ראיונות ואבחונים שיערכו על ידי אנשי מקצוע מתחום הנפש ומתוך רגישות לפערי שפה ותרבות.
- על מנת למנוע מצב שבו קורבנות סחר לא זוכים לטיפול ולשיקום, במקרים בהם לא נמצאו די ראיות לכך שבוצעה עבירת סחר על פי רף

UNODC, International framework for Action, To Implement the Trafficking in Persons ³⁵ Protocol, 2009. ניתן לצפייה בכתובת: http://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Framework_for_Action_TIP.pdf

ההוכחה הדרוש לניהול הליך פלילי, יש להתייחס לממצאים נוספים שיכולים להצביע על היותו של אדם קורבן עבירה.

- הסמכות לקבוע מי יקבל מעמד זכויות כקורבן סחר בישראל צריכה להיות בידי גורם המוסמך לכך. בשל ניגוד האינטרסים המתואר בדו"ח, יש להקנות סמכות להמליץ על מתן מעמד זכויות ולבחון מקרים הנחשדים כמקרי סחר, לגורם חיצוני שאינו ברשות האוכלוסין וההגירה, כגון משרד המשפטים.

3. נקיטת אמצעים למניעת סחר בבני אדם:

- יש לנקוט באמצעים מנהליים ו/או חוקיים אשר ימנעו הכנסת מהגרי עבודה למדינה במסווה של ימאים.
- יש לבחון הקמת נציב תלונות או גוף ייעודי, שיבצע פעולות פיקוח ואכיפה תכופות ויזומות בנמלים, לצורך איתור קורבנות עבדות בענף הדיג. עד להקמתו, יש לקבוע איזו רשות תערוך את הביקורות (משרד הכלכלה, משרד הפנים).

תגובות

תגובת משטרת ישראל: "הדו"ח הועבר לגורמים המקצועיים הרלוונטיים באגף החקירות והמודיעין. לא ניתן להתחייב על כך שלוח הזמנים מאפשר בדיקה מעמיקה של הדברים".

תגובת משרד הפנים לא נתקבלה עד למועד פרסום הדו"ח.

*במידה ויתקבלו תגובות נוספות בהמשך, הדו"ח יתעדכן בהתאם בגרסה האינטרנטית.

נספח - עדויותיהם של ארבעה מהניצולים

עדותו של ס', עובד סרי לנקי, כפי שנגבתה על ידי אסנת ליפשיץ, ער"ד
'המוקד', בתאריך 6.5.11:

לפני שהגעתי לישראל, שילמתי לחברת כח אדם בסרי לנקה \$6,000. הסוכן בסרי לנקה הבטיח לי שאקבל ויזה בישראל לצורך עבודה בדיג. חברת כוח האדם החתימה אותי על חוזה עם חברת הדיג הישראלית. כרטיס הטיסה לישראל וסידורי הטיסה נעשו באמצעות החברה. הגעתי לישראל עם שני חברים שלי ביום 19/1/2011, ולאחר שהצגתי בפני ביקורת הגבולות את הדרכון שלי ואת פנקס הימאי שלי, קבלתי תעודת מעבר. הייתי משוכנע שדי במסמכים אלה כדי שאוכל לעבוד בישראל כחוק.

בשדה התעופה חיכה לי נהג מונית שלקח אותי ואת שני חבריי לנמל אשדוד ושם פגשנו את המעסיק שלנו, ח'. ח' הורה לנו לעלות על ספינת דיג ואמר שעליה נעבוד. היינו על הספינה שבעה ימים בלב ים. במשך כל שבעת הימים, במשך 24 שעות ביממה, עבדנו כמעט ללא הפסקה. הטלנו רשת למים מידי חצי שעה עד שלושת רבעי שעה. כשהרשת הייתה במים יכולנו לנוח קצת, אבל לא יכולנו לישון למעלה מחצי שעה ברציפות. היינו מאד מאד עייפים. עבדנו על הסיפון התחתון, שהיה לגמרי פתוח לרוחות. לא נתנו לנו מעילים ולא שמיכות והיה לנו מאד קר. במשך כל הימים על הספינה קבלנו רק לחם יבש, לא קיבלנו ירקות ללא תוספת מזון כלשהי. אחרי שבוע אני והחברים שלי היינו כל כך עייפים ורעבים, שלא יכולנו להמשיך לעבוד. אמרנו את זה לקפטן והוא הוריד אותנו בנמל אשדוד בחזרה. בנמל פגשנו את ח' ואמרנו לו שאנחנו לא יכולים להמשיך לעבוד בתנאים האלה בים. הוא אמר לנו שנמשיך לעבוד בנמל. במשך שבועיים עבדנו בנמל שבעה ימים בשבוע משעה 07:00 בבוקר ועד שעה 16:30 אחר הצהריים. העבודה שלנו הייתה לפרוק את הדגים מהספינות ולתקן את רשתות הדיג. היות ולא סידרו לנו מקום לינה מצאנו מקום בספינה שבורה שעגנה בנמל. שלושתנו ישנו שם במיטה אחת, ללא שמיכות וללא חימום. בשבועיים אלה לא קיבלנו כל מזון, אפילו לא לחם, היו לנו רק תפוחי אדמה שמצאנו על הספינה. את תפוחי האדמה בישלנו על מתקן חשמלי.

במשך שלושת השבועות שבהם עבדנו, לא קיבלנו שכר עבור העבודה, לא בעבור שעות העבודה הרגילות ולא בעבור השעות הנוספות, וגם לא העזנו לבקש את

שכרנו. בשבוע השלישי פגשנו אישה מסרי לנקה בחוף של אשדוד וסיפרנו לה על מצבנו. היא הביאה לנו אוכל ויצרה קשר עם 'המוקד'. אחרי כן נשארנו עוד שבוע בנמל, ובתאריך 23.2.11 הגיעה המשטרה וחילצה אותנו.

עדותו של ו', עובד סרי לנקי, כפי שנגבתה על ידי אסנת ליפשיץ, עו"ד 'המוקד', בתאריך 18.12.11:

אני נשוי ואב לתינוק בן שנה וחצי. אני מפרנס יחיד של משפחתי. הוזמנתי לישראל מסרי לנקה לעבוד כרתך עבור חברת הדיג, עמה חתמתי על חוזה העסקה בסרי לנקה והובטח לי כי אשתכר \$750 כל חודש. על מנת להגיע לישראל נאלצתי לשלם דמי תיווך בסך \$2000 ולשם כך מכרתי את התכשיטים של המשפחה ולווייתי כספים בריבית גבוהה. נכנסתי לישראל ביום 5.12.2011, באמצעות פנקס ימאי. בכניסה לא החתימו לי את הדרכון, אלא נתנו לי פתק קטן שעליו הייתה חתימה. ראיתי שעל הפתק כתוב שיש לי ויזה לשלושה חודשים. מנמל התעופה שלחו נהג שלקח אותי לנמל אשדוד. ההגירה של הנמל לקחו ממני את הדרכון ואת פנקס ימאי, ועד עכשיו לא החזירו לי אותם. אחר כך הנהג הביא אותי לספינת דיג קטנה מושבתת, ואמר לי שאני חייב להישאר שם. בחלק התחתון של הספינה היה חלל שינה חשוך שהייתה בו מיטה, בלי שמיכה ומצעים. לא קיבלתי אוכל ומים, ועובד ממוצא פיליפיני שהיה איתי בספינה חלק איתי המים ואת מנת הארוז שהייתה לו. למחרת בעשר בבוקר בא ח', המעסיק. הוא אמר לי לעשות עבודת רתכות. לא הכרתי את כלי העבודה שהוא נתן לי, והוא לא הדריך אותי כיצד להשתמש בהם. עבדתי בערך 8 שעות ברציפות, וח' אמר לי שאני חייב לסיים את העבודה. לאורך כל היום לא קיבלתי אוכל או מים, ופעם נוספת נאלצתי לאכול ממזונו של העובד הפיליפיני שהיה איתי בספינה.

למחרת בבוקר, ח' הודיע לי שהחליט להחזיר אותי לסרי לנקה, כי הוא לא מרוצה מהעבודה שלי. ביקשתי שיתן לי הזדמנות, אבל הוא אמר שהוא קיבל החלטה ושזו החלטתו הסופית. הוא אמר שהסוכן בסרי לנקה יארגן לי כרטיס והורה לי להישאר בנמל עד שהכרטיס יהיה מוכן. במשך חמישה ימים המתנתי בספינה מבלי לדעת מה יעלה בגורלי. גם בימים האלה לא קיבלתי אוכל ומים וחברי הפיליפיני המשיך לחלוק איתי את מנתו. בתום חמשת הימים, ח' הגיע לספינה עם עובד הודי והודיע לי שימשיך להעסיק אותי תחת אחריותו של העובד. הוא אמר ששכרי יהיה \$500 בחודש. העובד לקח אותי להגירה של נמל

אשדוד וקיבלתי שם חותמת שאני יכול לצאת מהנמל. בימים הבאים נדרשתי לעבוד בכל יום שש-עשרה שעות רצופות, משלוש לפנות בוקר עד שבע-שמונה בערב, בלי הפסקה. נדרשתי להעמיס ארגזי דגים על המשאית ולאחר מכן לפרוק אותם בחנויות ובמפעלים. בסוף היום ניקיתי את המחסנים של החברה ואת המשאית. רק אחרי שסיימתי את העבודה זכיתי לאכול ארוחה ראשונה, אותה קיבלתי מהעובדים האחרים. העובדים הסבירו לי שהם קונים את האוכל בכסף שנותן להם המעסיק מדי שבוע. אני לא קיבלתי מזון או כסף. בלילה ישנתי על רצפה בבניין בו היו מחסני החברה ומשרדיה. למזלי, באחת מחנויות הדגים בה פרקתי את הסחורה, פגשתי עובדת סרי לנקית שזיהתה את מצוקתי. לאחר שסיפרתי לה על מצבי, היא הבטיחה שתנסה לעזור לי, ויצרה קשר עם 'המוקד' עבורי. מספר ימים לאחר-מכן, הרגשתי שאני לא מסוגל להמשיך לעבוד בתנאים כה קשים, ועזבתי את מקום העבודה. עבור הימים בהם עבדתי לא קיבלתי כל תשלום. עבדתי בקבוצה עם שישה אנשים מהפיליפינים, שניים מסרי לנקה, שלושה מהודו ואחד מתאילנד, שהובאו לישראל לפני יותר מחמש שנים. אחד העובדים ההודים סיפר לו שהגיע לעבוד אצל החברה כחלק מקבוצה של עשרה עובדים מהודו, אך כולם מלבדו נשלחו חזרה לארצם לאחר שלא עמדו בתנאי העבודה הקשים, והוא היחיד שנשאר. המעסיק אמר לפיליפינים שאם הם יחזרו לארצם הם צריכים לשלם על הכרטיסים שלהם וגם על ההוצאות שלו להביא עובדים אחרים.

עדוּתו של ר', עובד פיליפיני, כפי שנגבתה על ידי אסנת ליפשיץ, עו"ד 'המוקד', בתאריך 1.3.12:

נכנסתי לישראל ביום 23.9.2011, על מנת לעבוד בדיג עבור חברת הדיג. בטרם בואי לישראל, נדרשתי לשלם כ-2800\$ עבור השתלמויות מקצועיות והנפקת תעודות שיאפשרו לי לקבל אישור לעבוד בישראל. על מנת לשלם סכום זה, הוצאתי את כל חסכוניותי. ביציאה מנתב"ג אסף אותי נהג מונית, שלקח אותי לנמל אשדוד, שם עבדתי במשך כחמישה חודשים. בנמל לקחו לי את הדרכון, והוא היה אצל המעסיק במשך כל תקופת העבודה, עד שהמטרה הגיעה לקחת אותנו.

באתי לישראל כדי לעבוד בדיג, אבל במשך שלושת החודשים הראשונים עבדתי בתיקון רשתות, על ספינה שעוגנת בנמל ואף פעם לא יוצאת להפלגה, ועזרתי

בפריקת הסחורה. העבודה הייתה ללא הפסקה, כשח' היה הולך מהמקום היינו מוצאים זמן לאכול ולשתות ללא אישור. לא היה מספיק אוכל לכל העובדים, אבל פיליפינים לא מתלוננים. היינו אוכלים תוך כדי עבודה, "גונבים הפסקה" בין משימה למשימה. ישנתי בחדר אחסון שהיה בבטן הספינה, היה שם ריח רע מאוד. הייתה שם רק מיטה, לא הייתה שמיכה ולא כרית. בלילה היה קור נוראי. בחודש העבודה הראשון שכרי היה \$850, בחודש השני קיבלתי \$1000 ובחודשיים הבאים קיבלתי \$1200. חלק מהמשכורת נשלח לפיליפינים וחלק קיבלתי בישראל. עבור חודשי ינואר ופברואר לא קיבלתי כל שכר. לא ניתן לי יום מנוחה שבועי ולא ימי חופש, רק בחג המולד הרשו לי ללכת לבית לחם. עבדו לצדי בחברה פיליפינים, סרי לנקים, הודים ותאילנדים. בשלב מסוים פנינו, כמה מהעובדים, לח', המעסיק, וביקשנו לפנות לשגרירות, אבל הוא אמר שאי אפשר.

בחודש דצמבר הועברתי לעבוד עבור בעל בית אחר בשם א', לא מחברת הדיג, ח' אמר שהם שותפים. ח' אמר לי שעליי לעבור אליו, או שאצטרך לחזור לפיליפינים ולקנות לעצמי כרטיס טיסה, על סך \$2000. חשבתי שאעבוד בישראל שנה, ופחדתי שיגרש אותי, אז הסכמתי לעבור. לא הייתה רק ספינת דיג אחת, בשם "שלדג". אני גרתי על הספינה יחד עם שאר העובדים. ישנו במיטת קומותיים שנמצאה שם. לא סופקו לי בגדי עבודה מתאימים לעבודה על הספינה, וסבלתי מקור ומפציעות. שעות השינה היו משתנות לפי אופי העבודה, התאפשר לי לישון שתי שעות שינה רצופות לכל היותר. מיעטתי להתקלח, כי במקלחת לא היו מים חמים, וגם ככה לא היה מספיק זמן להתקלח בגלל העבודה. כל הזמן חששתי שבעל הבית יכעס עליי, פעם הפסקתי לעבוד מוקדם והוא כעס עליי.

עדוּתו של ו', עובד תאילנדי, כפי שנגבתה על ידי נמרוד אביגאל, עו"ד 'המוקד', בתאריך 11.6.13:

הגעתי לישראל בדצמבר 2012, יחד עם חבר נוסף. שנינו פנינו לחברת כוח אדם בבנגקוק שקישרה אותנו עם חברת הדיג. בהנחיית החברה, רכשנו כרטיסי טיסה לקפריסין, דרך טורקיה, ושם עלינו על ספינה של חברת הדיג שלקחה אותנו לנמל אשדוד. כשהגענו לנמל, נציגים של החברה לקחו מאיתנו את הדרכונים ואמרו שהם מתכוונים להציג אותם לרשויות הישראליות, ומאז לא החזירו לנו אותם. בנמל פגשנו את מנון, אותו הכרנו כבר בתאילנד, שהתחיל לעבוד בחברה כבר בשנת 2006.

מאז שהגענו לנמל, במשך חודשיים, הועסקנו בדיג ובעבודות נמל. נדרשנו לעבוד לאורך כל שעות היממה: במשך שלוש שעות אספנו את רשתות הדיג, מיינו את הדגים ופרשנו את הרשתות שנית. בלילה עבדנו באופן זהה, ויכולנו לנוח ולישון שעתיים רצופות בלבד, בטרם נדרשנו לשוב ולאסוף את הרשתות פעם נוספת. בשעה 4:00 לפנות בוקר היינו פורקים את הציוד בנמל אשדוד. בסופי השבוע נדרשנו לנקות את הסירות ולתקן את רשתות הדיג שנקרעו במהלך העבודה. לא קיבלנו כפפות, ולאורך כל תקופת העבודה נפצענו בקביעות מן הרשתות, ומהסרטנים והדגים שמיינו. לא קיבלנו בגדים לחורף, ובקשותינו מהמעסיק זכו להתעלמות. נאלצנו להתחנן לתרומות מעובדי הנמל, בפרקי הזמן הקצרים בהם פרקנו סחורה. בזמן העבודה המעסיק היה צועק עלינו בעברית. לא יכולנו להבין מה הוא אומר וחשנו מותקפים.

בתחילת כל שבוע קיבלנו מים ומזון לשבוע הבא. המזון שקיבלנו הספיק לארוחה אחת ביום בלבד, שכללה אורז, מנה קטנה של עוף, מלפפון, ופרוסת לחם אחת. כמות המים שסופקה לנו לא הספיקה גם לשתייה וגם למקלחת. בסירות לא היו מקלחות מסודרות ונאלצנו להתקלח במים קרים, על גבי הסיפון. בספינה שעבדתי עליה לא היה חדר שירותים, ונאלצתי להתלות מעבר לסיפון הספינה ולאחוז במעקה כדי לעשות את צרכיי. במהלך כל תקופת העבודה לא ניתן לנו אפילו יום מנוחה אחד, חופשה או חופשת מחלה. עבור עבודתי, בכל חודש נשלח למשפחתי בתאילנד סך של \$1,000 בלבד.

ביום 15.2.13 שלחו את שלושתנו לקפריסין, שם הועמסו על הספינה חבילות של סיגריות. אנחנו לא הבנו במה מדובר, פעלנו לפי ההנחיות שנתנו לנו המעסיקים. בדרכנו חזרה לישראל הספינה נעצרה על-ידי שלטונות המכס, ומטען הסיגריות התגלה. לאחר שחקרו אותנו, נשלחנו למתקן הכליאה 'יהלום' בנתב"ג. איש לא הסביר לנו מדוע נכלאנו, לאיזו תכלית וכמה זמן מתכוונים להחזיק אותנו שם. רק כשהצלחנו לפנות לשגרירות תאילנד, שפנתה בשמנו ל'מוקד', התברר שכוונת הרשויות הייתה להחזיק אותנו עד ה-18.6.13, לצורך מתן עדות בדיון בתביעה שהגישה רשות המסים נגד חברת הדיג.

תנאי הכליאה בנתב"ג היו קשים. הוחזקנו שם במשך שלושה חודשים וחצי, בתא קטן ובו ארבע מיטות זוגיות, שני תאי שירותים וכיור למי שתייה. בתא לא הייתה מקלחת ובמשך חודש הכליאה הראשון לא התאפשר לנו להתקלח כלל. בתקופה הנותרת, הוצאנו למקלחות רק מדי פעם. לא סופקו לנו כל אמצעי היגיינה, אלא

רק באמצעות שגרירות תאילנד, שהעבירה אלינו אמצעים כאלה בעקבות פנייתנו. לאורך כל תקופת כליאתנו, נאלצנו להסתדר עם הבגדים שהבאנו איתנו להפלגה במהלכה נעצרנו, הפלגה שהייתה אמורה להמשך כיממה בלבד. היו לנו רק שתי חליפות בגדים, ולא היו ברשותנו תחתונים להחלפה. גם המזון שקיבלנו הגיע באופן לא סדיר, והיו ימים בהם נותרנו רעבים. הסכימו לנו לצאת מהתא לרחבה הקטנה של המתקן למשך עד שעה ביום. פעמים רבות הורשנו לצאת למשך דקות ספורות בלבד, והיו ימים שלא אפשרו לנו לצאת כלל.